Baskı:
Pamuk Yayıncılık ve Matbaacılık
Tel: (0212)6287792
Eylül-2004

İMAM-I GAZÂLÎ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Tercümesini sunmaya çalıştığımız **Eyyühe'l-veled**'in müellifi **Gazâlî** birkaç asırda bir yetişen nâdir İslâm mütefekkirlerinden biridir. Hicrî 450 (Milâdî 1058) yılında İran'ın Horasan Eyaletinin **Tûs** şehrinde dünyaya gelmiş, 505 (Mîlâdî 1111) yılında aynı yerde vefat etmiştir. İnanılmayacak derecede bilgi hazînesine sahip olan bu zat, o devirde geçerli olan bütün ilimlerin kritiğini yapmış, zâhir ulemâsı ile sofiye arasında bir uçurum meydana getiren fıkıh ve tasavvuf çatışmasını her iki gurubu da memnun edecek şekilde yatıştırmasını bilmiştir.

Kısa süren ömrüne muazzam eserlerin te'lifini sığdıran müellifin,

muhtelif konularda meydana getirdiği eserlerinden, yalnız **İhyâ-i Ulûm** bile ilim alanındaki enginliğini ortaya koymakta, ayrıca bütün eserleri, ilminin yanında fazlasını ve kemalini de cihana tanıtmaktadır.

Nice tâlipleri, dizinin dibinde zâhir ve bâtın ilminin zevkini tadmış ve maksada ulaşmışlardır. Zâhiren yakınında bulunamayıp veya eksik ayrılıp tamamlanmak isteyenlere, uzun uzun mektuplar yazarak ilim ve irşad hizmetlerini yürütmüşlerdir. **El Münkız-ü mine'd-dalâl** ve **Eyyühe'l-veled** pırlanta eserleri bunlardandır.

İslâm âlemi, 900 seneden beri Gazâlî merhumun eserlerinden faydalanmakta, bunun için hemen bütün eserleri muhtelif dillere çevrilmektedir. Doğu ülkelerinden başka, Avrupa, hatta Amerika'da da adına enstitüler kurularak şahsı ve eserleri ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Gazâlî'nin eserlerini türkçeleştirme çalışmaları hayli eskilere uzanır. Hizmetinde bulunduğumuz **Eyyühe'l-veled** de daha önce birkaç defa türkçemize tercüme edilerek basılmıştır. Bugünün konuşulan türkçesi ile tekrar hazırlanıp basılmasında fayda umulmaktadır. Bu defa tercüme için 1324 hicrî tarihinde, İstanbul'da, Mahmut Bey Matbaasında basılan metin esas olarak alınmıştır.

Gazâlî gibi ilim otoritelerinin eserleri her devir insanı için faydalı ve geçerlidir. Uzun söze ne hacet...

Büyük mürşid'in ruhu şâd, okuyucuların feyzi de kat kat olsun.

ESERİN METNİNE DAİR ÖNSÖZ

Hamd ve senâ, âlemlerin Rabbı olan Allah (c.c.)' a mahsustur.

İyi sonuç Allah (c.c.)'dan korkanlarındır.

Salât (rahmet) ve selâm (her bakımdan esenlik) O'nun Peygamberi Muhammed (s.a.v.)'e, âile fertlerine ve bütün yakınlarına olsun.

Bilmiş ol ki, Şeyh, İmam, Zeynü'd-din (Dînin Zîneti), Huccetü'l-İslâm (İslâm'ın Delîli) Ebû Hâmid Muhammed Gazâlî'nin (Allah kendisine rahmet eylesin) ilk talebelerinden birisi, uzun müddet hizmetinde

bulunmuş, ondan okumak sûretiyle ilimlerin inceliklerini anlamış ve kendisini olgunlaştırmıştı. Sonra günün birinde kendi kendine düşünürken aklından şöyle geçti ve dedi ki:

"— Bugüne kadar çeşitli ilimler okudum, gençliğimi bunları öğrenmek ve toplamak için harcadım. Şimdi bana düşen, yarın benim için bu bilgilerden hangisi daha kârlı ve mezarımda bana hangisi arkadaş olacak ise onu seçip almak ve kârlı olmayanı bırakmaktır. Nitekim Peygamber Efendimiz de bir duasında:

اَللّٰهُمَّ اِنّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لاَ يَنْفَعُ*

"Allah'ım! Faydasız bilgiden sana sığınırım" buyurmuştur.

Bu düşünce (Gazâlî'nin eski talebesi) bu zatta o kadar yerleşti ki, nihayet bir fikir almak üzere Şeyh Huccetü'l-İslâm Muhammed Gazâlî Hazretlerine (Allah kendisinden razı olsun) yazarak aklından geçenleri sordu, kendisine nasîhatta bulunmasını ve duâ etmesini istedi ve asıl maksadını şöyle anlattı:

"— Her ne kadar şeyhimin **İhya-u Ulûmüddin** ve benzeri eserleri benim sorumu cevaplandırıyorsa da, maksadım, şu sorularımın cevabını da (içine alan) şeyhimin yazacağı bir kaç sayfayı hayatım boyunca yanımda bulundurmak ve Allah'ü Teâlâ Hazretleri'nin izniyle yaşadığım müddetçe o sayfalarda yazılı olanlarla amel etmektir. İşte bunun üzerine Şeyh İmam-ı Gazâlî Hazretleri bu risaleyi yazdı."

FAYDASIZ ŞEYLERLE UĞRAŞMANIN ZARARLARI

• **AZİZ VE SEVGİLİ EVLADIM,**

Allah'ü Teâlâ Hazretleri seni dâima ibâdet eden kullarından eylesin. Sevdiklerinin yolunda yürütsün. Nasîhatın en güzeli Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilenlerdir. Eğer sen onlardan bir öğüt aldınsa, benim öğüdüme ne ihtiyacın var. Eğer onlardan bir şey elde edemedinse bana söyle: Şu geçip giden senelerden ne kazandın.

• **EVLÂDIM!.** Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ümmetine verdiği

öğütlerden birisi şu mübarek sözüdür:

عَلاَمَةُ إِعْرَاضِ اللّٰهِ تَعَالَى عَنِ الْعَبْدِ اِشْتِغَالُهُ بِمَا لاَ
يَعْنِيهِ وَاِنَّ امْرَأً ذَهَبَتْ سَاعَةٌ مِنْ عُمْرِهِ فِي غَيْرِ مَا
خُلِقَ لَهُ مِنَ الْعِبَادَةِ لَجَدِيرٌ اَنْ تَطَاوَلَ عَلَيْهِ
حَسْرَتُهُ وَمَنْ جَاوَزَ الْاَرْبَعِينَ وَلَمْ يَغْلِبْ خَيْرُهُ
عَلَى شَرِّهِ فَلْيَتَجَهَّزْ اِلَى النَّارِ•

"Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin kulundan vazgeçmesinin belirtisi, o kulun boş şeylerle vakit geçirmesidir. Ömrünün kısa bir parçasını da olsa, yaratılışının sebebi olan ibadetlerden başka, boş şeylerle geçiren kimseye, elbette onun uzun hasretini çekmek yaraşır. Kırk yaşını geçtiği halde iyilikleri fenalıklarına üstün gelmeyen kimse, cehenneme hazırlansın."

Bu nasîhat, aklı başında olan kimse için yeterlidir.

İBÂDET VE TÂATIN LÜZUMU

• **EVLÂDIM!..** Öğüt kolaydır. Güç olan onu tutup kabul etmektir. Çünkü öğüt, hevâî zevklerine uyanlar için acıdır. Zîra yasaklar onların gönüllerinde yatan bir sevgilidir.

Bilhassa, sûret ve şekil olarak ilim talebinde olup, benlik ve nefis üstünlüğü ile dünyalık elde etmek için çalışanlar yok mu, işte bunlar yarının dehşetinden kurtulmak için, amele lüzum kalmadan, sadece bilginin yeterli olacağını sanırlar ki, bu, filozofların inancıdır. (Kul için gerekli olan amel ve bütün kulluk hizmet-

lerini hikmetine binaen emreden) Allah'ü Teâlâ Hazretleri'ni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Bu aldanmış kişi bilmez ki, bildiği ile amel etmeyince, bilgisi aleyhinde delil olacaktır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadîs-i şeriflerinde:

•أَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمٌ لاَ يَنْفَعُهُ اللهُ بِعِلْمِهِ•

"Kıyamet gününde en ağır cezayı görecek olan, bilgisinden Allah'ü Teâlâ Hazretleri'nin kendisini faydalandırmadığı âlimdir" buyurmuştur.

Rivayete göre, Cüneyd-i Bağdadî (k.s.) vefatından sonra rüyada görüldü ve kendisinden soruldu:

"— Ne haber, ey Ebu'l-Kasım? Durumun nasıldır?" Cüneyd:

"— O yaldızlı ifadeler öldü, o

işaretler yok oldu. Şimdi burada faydasını gördüğümüz, gece karanlığında kıldığımız birkaç rekât namazdır" dedi.

• **EVLÂDIM!..** Amel yönünden müflis olma (ameli terketme). Hal ehli olmaktan geri kalma. İnan ki, **yalnız bilgi insanın elinden tutmaya yetmez.**

Söz gelimi kırda bulunan bir savaşçı, yiğit bir erkeğin yanında bir takım silahlarla beraber on tane de Hindistan kılıcı olsa, bu sırada büyük ve korkunç bir aslan buna saldırsa, ne sanırsın? Acaba savaşçı, bu silâhları kullanmadan, silâhlar ile aslana vurmadan, sâdece silâhlar bu savaşçıyı aslanın pençesinden kurtarabilir mi? Şüphe yok ki, harekete geçip silâhları kullanmadan kurtaramaz. Aynen bu-

nun gibi, **bir kimse ilimden yüz bin mesele öğrense fakat öğrendiği ile amel etmese (bilginin gereğini yerine getirmese) bildikleri ona fayda vermez.** Ancak bildikleri ile amel ettiği takdirde fayda görür. Bunun diğer bir benzeri de bir kimse hastalansa da ateşi yükselse ve bu hastalığın ilâcının Sakancabin olduğunu bilse, bu ilâcı almadan ve kullanmadan hastalığından kurtulamaz. İlacını bilmesi hastalığını tedavî etmez.

Beyt:

کَرْمَه بِی دُوهَزَارْ رِطْل هَمِ بَيْمَائِى
تَامَه یْ نَه خُورِ نَه بَاشَدَتْ شَيْدَائِى

"İkibin kilo şarap tartsan bile, içmedikçe sarhoş olmazsın."

• EVLÂDIM!.. Yüz sene ders okusan, bin tane kitap yazsan, senin için gerekli olan ameli yerine getirmedikçe Allah'ın (c.c.) rahmetine hak kazanamazsın. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلاَّ مَا سَعَى*

"İnsanın eline, kendi kazandığından başkası geçmez."[1]

فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا*

"Her kim, Rabbına kavuşmayı istiyor ve umuyorsa, salih amel işlesin."[2]

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ*

(1) Necm sûresi/39
(2) Kehf sûresi/110

"Kazandıklarının karşılığı olarak..."[3]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلاً خَالِدِينَ فِيهَا لاَ يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلاً*

"Onlar ki, îman edip sâlih amel işlediler, işte onlar için konacakları Firdevs cennetleri vardır. Orada ebediyyen kalırlar ve oradan çıkmak istemezler."[4]

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلاَةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا اِلاَّ مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُلَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَ يُظْلَمُونَ شَيْئًا*

(3) Tevbe sûresi/95
(4) Kehf sûresi/107-108

"Sonra arkalarından bozulmuş bir güruh onlara halef oldu. Namazı kılmadılar, şehvetlerine esir oldular. Bunlar da Cehennemin gayya kuyusunu boylayacaklar. Ancak tevbe edip îmana gelen ve salih amel işleyenler müstesnâ. İşte onların zerre kadar hakları yenmiyecek ve cennete gireceklerdir."[5]

Yâ şu hadîs-i şerîfe ne dersin?

Peygamberimiz (s.a.v.) buyuruyor:

بُنِيَ الْاِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةُ اَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ وَاِقَامُ الصَّلاَةِ وَاِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَحَجُّ الْبَيْتِ لِمَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيلاً*

(5) Meryem sûresi/59-60

İslâm dîni beş esas üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilâh (tanrı) olmadığına, Muhammed'in (s.a.v.) Allah (c.c.)'ın kulu ve elçisi olduğuna şehâdette bulunmak, namazı gerektiği şekilde kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak, gücü yetenler için Hacca gitmek."

ÎMANIN RUKÜNLERİ

Îman: Dil ile ikrar, kalb ile tasdik ve uzuvlarla amel etmektir.[6] (Buna icmâlî îman denilir ve Tevhid kelimesi, bi icmâlî îmanı ifade eder.)

(6) Bu görüş, Eşâriye mezhebinin görüşü olup, müellifimiz de aynı görüşü paylaşmaktadır. Mâtürîdî'ye göre, dil ile ikrar, kalb ile tasdik icmâlî iman için yeterlidir. (Mütercimin notu)

AMELİN LÜZUMU

Amelin lüzumunu bildiren deliller sayılamayacak kadar çoktur. Her ne kadar cennete girmek Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin fazl ve keremi ile ise de, bu fazl ve kerem, önce ibadet ve taata hazırlandıktan sonradır. Nitekim Allah'ü Teâlâ Hazretleri:

إِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ*

"Muhakkak ki, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere yakındır."[7] buyurulmuştur. Eğer ibadetle cennete girildiği gibi, sadece îmanla da cennete girilebilir denirse, cevap olarak, "evet" deriz. Fakat acaba ne zaman girilebilir? Oraya ulaşılması için aca-

(7) Ârâf sûresi/56

ba ne gibi engellerin aşılması lâzım gelir?

Bu engellerin birincisi ve başta geleni îman geçicidir. Acaba amelden soyulmuş olan, o, çıplak îmanını koruyabildi mi, yoksa koruyamadı mı? Böyle amelsiz cennete girildiğini kabul edelim. Mahrum ve müflis kalınmaz mı? (Tabiînin ulusu Hasan-ı Basrî (k.s.) hazretleri diyor ki: **"Allah'ü Teâlâ Hazretleri kıyamet günü, 'Ey kullarım!.. Rahmetimle cennete girin ve onu amelinizle bölüşün' buyurur"**

• EVLÂDIM!..

Çalışmadan ücret alamazsın. Hikâye olundu ki: İsrailoğullarından bir kimse yetmiş sene Allah'ü

Teâlâ'ya kulluk etti. Allah'ü Teâlâ onu meleklere bildirmeyi diledi de, bu kadar ibadetine rağmen cennete girmeye lâyık olmadığını bildirmek üzere ona bir melek gönderdi. Ne zaman ki o melek durumu o kimseye bildirdi, o zat:

"— Biz ibadet etmek için yaratıldık. Bize gereken ibadet etmektir. (Rabbim dilerse cennete kor, dilerse cehenneme) dedi." Bu cevabı alan melek Rabbı Teâlâ'ya:

"— Allah'ım! Onun dediğini Sen benden iyi bilirsin." dedi. Bunun üzerine Allah'ü Teâlâ:

"— Mâdemki o kulum (âcizliğine rağmen) bize ibadetten vazgeçmedi. Biz de keremimizle ondan vazgeçmeyiz. Şâhid olun meleklerim, ben onu muhakkak yarlığadım. (Cennetime lâyık eyledim.)" buyurdu.

NEFSİ HESABA ÇEKMEK

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz:

حَاسِبُوا اَنْفُسَكُمْ قَبْلَ اَنْ تُحَاسَبُوا وَزِنُوا اَعْمَالَكُمْ قَبْلَ اَنْ تُوزَنُوا*

"— Kıyamet gününde hesaba çekilmeden (daha dünyada iken) kendinizi hesaba çekin. (Orada) tartılmadan önce burada amelinizi (ve iyiliğinizle kötülüğünüzü) tartın." buyurmuştur.

Hazreti Ali (R.A.):

"— Çalışmadan cennete gireceğini sanan, boş bir ümide kapılmıştır. (Yalnız) çalışması ve gayretiyle cennete gireceğini sanan kimse de kendini beğenen kimsedir." buyuruyor.

Hasan-ı Basrî (k.s.) hazretleri de:

"— Amelsiz cennet istemek günahlardan bir günahtır." buyurdu.

Yine Hasan-ı Basrî (k.s.) hazretleri:

"— Hakîkate ermenin alâmeti, ameli terketmek değil, yaptığı ameli hesaba katmamaktır." der.

Bir hadîs-i şeriflerinde Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالاَحْمَقُ مَنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَتَمَنَّى عَلَى اللّٰهِ الاَمَانِىَّ*

"Akıllı insan, nefsini ıslah edip ölümden sonrası için çalışan kimsedir. Ahmak da, nefsine uyup Allah'ü Teâlâ'ya (boş yere) ümid bağlayandır" buyurmuştur.

EVLÂDIM!..

Bilgi edinmek için tekrar tek-

rar okumak ve kitapları mütâlaa etmek sûretiyle nice geceler uyanık kaldın. Uykuyu kendine haram ettin. Buna sebep ne olduğunu bilemem. Eğer gayen dünyalık elde etmek, onun ni'metlerini toplamak, mevkî ve rütbelerini kazanmak ve arkadaşların arasında üstünlük ve benlik idiyse vay haline... (o zaman) yazıklar olsun sana... Yok, maksadın eğer Peygember (s.a.v.)'in şerîatini yaşatmak, ahlâkını düzeltmek, fenalığı emreden nefsine hakim olmak idiyse, müjdeler olsun sana...

Şu şiiri ne güzel söylemişler:

سَهَرُ الْعُيُونِ لِغَيْرِ وَجْهِكَ ضَايِعٌ
وَبُكَاؤُهُنَّ لِغَيْرِ فَقْدِكَ بَــاطِلٌ

"Senin rızan için olmayan uykusuzluk zarardır. Seni değil de başka-

sını kaybettikleri için dökülen gözyaşı hederdir. (boşunadır)."

EVLÂDIM!..

Dilediğin kadar yaşa, yine de öleceksin. Dilediğini sev, yine de ayrılacaksın. İstediğini yap, muhakkak karşılığını göreceksin.

EVLÂDIM!..

Gramer, aruz, şiir, astronomi, belâğat, tıb, mantık, kelâm gibi ilimleri okumakla Allah'ü Teâlâ'nın rızası hilafına ömrünü tüketmekten başka ne kazandın. Ben Îsâ (a.s.)'ya inen İncil'de gördüm. "Tabuta konduğu andan mezar başına gelinceye kadar Allah'ü Teâlâ ölüye kırk soru sorar. Birinci soru şudur:

"— Ey kulum, insanların baktıkları yüzünü senelerce temizledin durdun. Fakat benim baktığım kalbini bir defa olsun temizlemedin." buyurur. Halbuki Allah'ü Teâlâ senin kalbine hergün bakar ve der ki:

"— Benim nimetlerime gark olmuş iken, başkaları için çalışmaktasın. İyi bil ki, sen duymayan bir sağırsın."

EVLÂDIM!..

Amelsiz ilim deliliktir. İlimsiz amel de (tam) olmaz, noksandır. İyi bil ki, bugün seni ibadete sevkedip günahlardan uzaklaştırmayan ilim yarın da seni cehennem ateşinden uzaklaştırmaz. Bundan böyle ilminle amel edip te daha evvel geçirdiğin fırsatları toparlamazsan, yarın kıyamet gününde:

فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا*

"Allah'ım, bizi (tekrar) dünyaya döndür de iyi amel işleyelim."[8] dersin. O zaman cevap olarak sana denilir ki:

"— Ey ahmak, sen oradan geliyorsun."

EVLÂDIM!..

Himmetin, ruhunu olgunlaştırmak, şehvetini yenmek, bedenini de ölüme hazırlamak için olsun. Çünkü, ineceğin yer mezardır. Kabirdekiler:

"— Ne zaman geleceksin?" diye her an seni beklemektedirler. Oraya azıksız gitmekten son derece sakın.

---

(8) Secde sûresi/12

Hazreti Ebû Bekir (r.a.): **"Bu bedenler ya kuş kafesi, yahut hayvan ahırıdır."** buyurur. Kendi kendine düşün, bak ki hangisindensin. (Bedenini kuş kafesi yaptın) yüksekte uçan kuşlardan oldunsa, kulaklarında çınlayacak olan اِرْجِعِى اِلَى رَبِّكِ* **"Ey nefis, Rabbine dön"**[9] ilâhî sesini duyunca, cennetin yıldızlar gibi parlak, yüksek köşklerine saraylarına yükselinceye kadar uçarsın. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadîs-i şeriflerinde:

اِهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمنِ مِنْ مَوْتِ مُعَاذٍ*

"Muaz'ın ölümünden Arş-ı âzam sarsıldı." buyurmuştur. Yok eğer Allah korusun. (Bedenini hayvan ahırı yaptın ve) hayvanlaştınsa, Allah'ü Teâlâ'nın:

(9) Fecr sûresi/28

اُولٰئِكَ كَـا الْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ*

"Onlar hayvanlar gibi ve belki de sapıklıkta daha aşağıdır"[10] buyurduğu gibi, evinin bucağından hemen cehennemin kucağına geçeceğinden korkmalısın.

Rivayete göre, Hasan-ı Basrî (k.s.) hasretlerine bir bardak soğuk su verilmişti. Bardağı eline aldı, içmeden bayıldı, bardak da elinden düşüp kırıldı. Ayılınca kendisine:

"— Yâ Ebâ Said, ne oldu sana?" diye sordular. O da:

اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ*

— Cehennem halkının cennet ehline, "Ey cennettekiler,

"O cennette akan sulardan veya Allah'ü Teâlâ'nın size verdiği rızıktan

(10) Â'raf sûresi/179

bize de akıttın"[11] diye ümid edip isteyeceklerini hatırladım da bundan dolayı bayıldım, dedi.

• EVLÂDIM!..

Amelden soyulmuş çıplak bilgi sana yeteydi, o zaman Allah'ü Teâlâ'nın, **"İsteyen var mı? Af dileyen var mı? Tevbe eden var mı?"** meâlindeki mukaddes çağrısı boşa gider ve faydasız olurdu.

Rivayete göre, Sahabeden bir cemaat Allah onlardan razı olsun Peygamber Efendimizin huzurunda Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah'ı (r.a.) andılar. Peygamber Efendimiz:

(11) Â'raf sûresi/50. Bu âyeti kerîme'nin tamamının meâli şerîfi şöyledir: "Cehennemlikler cennettekilere, "Bize biraz su veya Allah'ın size verdiği rızıktan gönderin" diye seslenirler. Onlar da, "Doğrusu Allah dinlerini alay ve eğlenceye alan, dünya hayatına aldanan inkârcılara ikisini de haram etmiştir." derler. (Mütercim)

نِعْمَ الرَّجُلُ هُوَ لَوْ كَانَ يُصَلِّى بِاللَّيْلِ*

"O ne iyi kimsedir. Ne olurdu geceleri de namaz kılaydı." buyurmuştur. Peygamber Efendimiz yine Sahabeden birisine:

يَا فُلاَنُ لاَ تُكْثِرِ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَاِنَّ كَثْرَةَ النَّوْمِ
بِاللَّيْلِ يَدَعُ صَاحِبَهُ فَقِيرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ*

"Ey kimse! Geceleri çok uyuma, zira çok uyku kıyamet günü sahibini fakir düşürür." buyurmuştur.

• EVLÂDIM!..

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ*

"Geceden de sana mahsus fazla

bir namaz olarak, uykudan kalk da teheccüd kıl."[12] âyeti bir emirdir.

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ*

"Seher vakitlerinde de onlar mağfiret dilerler."[13] âyeti kerîmesi bir şükürdür.

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ*

"... Seher vakitlerinde bağışlanma dileyenler..."[14] âyet-i kerîmesi zikirdir.

Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde:

(12) İsra sûresi/79
(13) Zâriyât sûresi/18
(14) Âl-i İmran sûresi/17

ثَلَاثَةُ أَصْوَاتٍ يُحِبُّهَا اللّٰهُ تَعَالَى صَوْتُ الدِّيكِ وَصَوْتُ الَّذِى يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَصَوْتُ الْمُسْتَغْفِرِينَ

"Allah'ü Teâlâ Hazretleri üç sesi sever. Bunlar:

1 - Horoz sesi,

2 - Kur'an okuyan kimsenin sesi,

3 - Seher vakitlerinde Cenabı Hak'dan mağfiret niyazında bulunanların sesi" buyurdular.

Süfyan-ı Sevrî (Allah ona rahmet eylesin) buyurdu ki: Allah'ü Teâlâ Hazretleri seher vakıtleri esen bir rüzgâr yaratmıştır. O rüzgâr yapılan gece ibadetlerini Allah'a ulaştırır."

Gecenin ilk vaktinde bir münâdî şöyle seslenir:

"— Ey ibâdet edecekler! Kalkın." der. Onlar da kalkarlar ve Allah'ü

Teâlâ'nın dilediği kadar namaz kılarlar. Sonra gece yarısında bir münâdî şöyle seslenir:

"— Kunût edenler kalksınlar!" Bunlar da kalkarlar ve seher vaktine kadar namaz kılarlar. Seher vakti olunca yine münâdî şöyle seslenir:

"— Bağışlanmak isteyenler kalksınlar!" Onlar da kalkar ve Allah'ü Teâlâ Hazretlerinden bağışlanmak dilerler. Tan yeri ağarınca yine bir münâdî seslenir:

"— Gâfiller kalksın! "Bunlar da mezarlarından dirilen ölüler gibi kalkarlar."

• EVLÂDIM!..

Lokman Hekîm'in oğluna yaptığı öğüdünde şöyle dediği rivayet olunuyor:

"— Oğlum, sen uykuda iken horoz seher vakti uyanıp öterek senden daha ferasetli olmasın."

Bak şâir ne güzel söylemiş:

لَقَدْ هَتَفَ فِي جَوْفِ لَيْلٍ حَمَامَةٌ
عَلَى فَنَنٍ وَهْنًا وَإِنِّي لَنَائِمٌ
كَذَبْتُ وَبَيْتِ اللهِ لَوْ كُنْتُ عَاشِقًا
لَمَّا سَبَقَتْنِي بِالْبُكَاءِ الْحَمَائِمُ
وَأَزْعُمُ أَنِّي هَائِمٌ ذُو صَبَابَةٍ
لِرَبِّي وَلاَ أَبْكِي وَتَبْكِي الْبَهَائِمُ*

"Gece karanlığında bir güvercin dal üzerinde ah edip inledi. Halbuki ben uyuyordum."

"Yalancıyım ben. Kâbe'ye yemin ederim ki, gerçekten âşık olsaydım, güvercinler ağlamakta beni geçemezlerdi."

"Kendimi Rabbıma hayran olmuş bir âşık sanıyordum. Ne yazık ki hayvan bile ağlarken ben ağlamıyordum."

• EVLÂDIM!..

İlmin özü, ibadet ve taat öğrenmek ve kime, (ne için) ibadet edildiğini bilmektir. Bilmelisin ki, ibadet ve tâat, söz ve iş ile, emir ve yasaklarında Allah (c.c.) ve Rasûlüne (s.a.v.) uymaktır. Yâni söylediklerinde, yaptıklarında ve yapmadıklarında şerîate uymak demektir. Meselâ: Her ne kadar görünüşte ibâdet olsa da, bayram

ve teşrîk günlerinde[15] oruç tutsan, zorla alınmış bir elbise ile namaz kılsan günahkâr olursun.

• EVLÂDIM!..

Sözlerinin ve işlerinin şerîate uygun olması gerektir. Çünkü, şerîate uymayan ilim ve amel sapıklıktır. **Sana yakışan (kendini bilmez) sofuların taşkın ve kendini bilmez sözlerine aldanmamaktır.** Zira, bu yola girmek boş söz ile, kaba gürültü ile değil, belki mücahede ve riyazatla hevâ ve nefsin arzularını öldürmek ve onun isteklerini kesmekle mümkündür. İyi bil ki, (serbest kalan) dil, gaflet ve şehvetle dolu kalb, azgınlık ni-

(15) Teşrik günleri, Kurban bayramının 2, 3 ve 4. günleridir.

şanıdır. Esaslı bir savaş ile nefsini mağlup edemezsen, ma'rifet nûruylâ kalbini yaşatamazsın.

Bilmiş ol ki, bana sorduğun bazı soruları yazı veya söz ile cevaplandırmak doğru olmaz. Eğer o mertebeye yükselirsen de olduklarını anlarsın. O mertebeye ermeden onları anlamak muhaldir. Çünkü bunlar zevk işidir. Zevk ile anlaşılan şey, söz ile ifade edilemez. Tatlının tadı, acının acılığının da sözle ifade edilemediği gibi, bunlar ancak tatmakla bilinir.

Şöyle bir hikâye anlatılır: İktidarsız bir kimse dostlarından birine yazdığı bir mektupta, cinsî münasebette bulunmanın nasıl bir zevk olduğunu sorar: Dostu verdiği cevapta:

"— Ben senin iktidarsız olduğunu biliyordum. Fakat aynı zamanda ahmak olduğunu bilmiyordum. Şimdi

hem âciz, hem de ahmak olduğunu anladım. Çünkü bu, yazı ile değil, ancak tatmakla anlaşılır."

• EVLÂDIM!..

Bazı soruların bu kabildendir. Cevap verilebileceklerin diğer bazılarında da **İhya-i Ulûm** ve diğer eserlerimizde yer verdik ve yeterince anlattık. Burada da az bir kısmına işâret ederek anlatalım.

HAKİKAT YOLUNUN YOLCUSUNA LÂZIM OLAN DÖRT ŞEY

Deriz ki, doğru yola, yani Hak yoluna girmek isteyene dört şey gereklidir. Bunlar:

1 — İçinde bid'at bulunmayan doğru ve dürüst bir inanç,

2 — Bir daha hataya düşmemek üzere nasûh tevbesi (içten bir tevbe),

3 — Üzerinde kimsenin hakkını bırakmamak üzere, hak sahiplerini memnun etmek,

4 — Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin emirlerini yerine getirecek kadar din bilgisini, sonra kendini koruyacak kadar da diğer bilgileri öğrenmek, (bundan daha fazlasını öğrenmek kişi üzerine vacip değildir.)

BÜYÜK VELİLERDEN ŞEYH ŞİBLÎ'NİN HİKÂYESİ

Anlatıldığına göre, **Şeyh Şiblî** (k.s.) 400 kadar hocaya hizmet etti ve onlardan ders aldı." (Halini hikâye ederek) dedi ki:

"— 4000 hadîs okudum. Sonra bunların yalnız birini seçtim ve onunla amel ettim. Çünkü, düşündüm ve kurtuluşum için bu hadîsin bana kifayet edeceğini anladım. Esâsen eski ve yeni ilimler o hadiste toplandığı için ben de onunla yetindim. O hadîs-i şerif, Peygamber Efendimiz'in ashabından bazısına anlattığı şu hadîs-i şeriftir:

---

(16) Büyük Mürşid Şiblî, Milâdî 714 de doğmuş, 773 te vefat etmiştir.

اِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ بِقَدْرِ مَقَامِكَ فِيهَا وَاعْمَلْ
لِآخِرَتِكَ بِقَدْرِ بَقَائِكَ فِيهَا وَاعْمَلْ لِلّٰهِ بِقَدْرِ
حَاجَتِكَ اِلَيْهِ وَاعْمَلْ لِلنَّارِ بِقَدْرِ صَبْرِكَ عَلَيْهَا*

"(Ey insan) Dünyan için çalış, orada kalacağın kadar. Ahiret için de çalış, orada kalacağın kadar. Allah için çalış. O'na ihtiyacın kadar. Cehennem için çalış, ona dayanabileceğin kadar."

• EVLÂDIM!..

Sen de bu hâdisi şerîfe göre hareket edersen, fazla bilgiye ihtiyacın kalmaz. Bundan başka, diğer hikâyeler üzerinde de düşün. Bunlardan birisi şudur:

HÂTEM ASAM İLE ŞAKİK-İ BELHÎ'NİN HİKÂYESİ

Hâtem Asam (k.s.)[17], Şakîk-i Belhî'nin (k.s.)[18] sohbetine devam edenlerdendi. Şakik bir gün ona:

"— Otuz senedir yanımdasın. Bu müddet zarfında benden ne öğrendin?" dedi. **Hâtem Asam cevap olarak:**

"— İlimden sekiz mesele öğrendim ki, ilim nâmına bunlar bana yeter. Çünkü kurtuluşumun bu sekiz şeyde olduğunu ümid etmekteyim." Şakik:

---

(17) Hâtem Asam, Belh'te doğmuş ve mîlâdî 851 de vefat etmiştir.

(18) Şakîk-i Belhî, Belh'li olup, Hâtem Âsam'ın hocası ve mürşididir. Mîlâdî 851 de vefat etmiştir.

"— Onlar nedir? dedi. Hâtem Asam:

"— Birincisi: Yaratılanlara baktım ve gördüm ki, her birisinin âşık olduğu bir sevgilisi vardır. Bu sevgililerden bazısının dostluğu ölüme kadar, diğer bazıları da mezarın başına kadar gidiyorlar. Sonra herkes sevgililerini yalnız bırakarak geriye dönüyor, onunla birlikte kabre girmiyorlar. Buna göre düşündüm ve dedim ki, kişinin en sevgili dostu, kendisi ile mezara girip orada arkadaşlık edenidir. Bunu da ancak yapılacak iyi amellerde buldum. Ben de kendime iyi amelleri dost seçtim ki, beni kabirde yalnız bırakmasın, bana arkadaş olsun ve beni aydınlatsınlar.

İkincisi: İnsanların nefislerinin arzularına uyup, istekleri peşinde

koştuklarını gördüm. Allah'ü Teâlâ Hazretleri'nin:

وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى
فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِىَ الْمَاْوٰى*

"Kim Rabbının azametinden korkup ta kendini kötülükten alıkoymuşsa, varacağı yer şüphesiz cennettir."[19] kelâmını düşündüm. Kur'ân-ı Kerîm'in gerçek olduğuna inandığım için nefsin arzularının hilâfına koştum. Nefis ile cihad etmek ve onu arzularından çekmek; noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'ü Teâlâ'ya kulluk hizmetinde bulunmak ve nefsimi O'na kulluk etmeye razı kılmak için olanca gücümü sarfettim. O'na kulluk hizmetinde devam etmeye karar verdim.

(19) Nâziât sûresi/40-41

Üçüncüsü: Baktım ki, insanların herbiri dünya malını toplamak ve onu sıkı sıkıya kavramak için koşup duruyorlar. Öte yandan Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin şu âyet-i kerîmesini düşündüm:

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ*

"Sizde olanlar tükenir ama, Allah katında olanlar sonsuzdur, tükenmez..."[20] **Ben de ebedî olması ve Allah katında bana azık olması için bütün servetimi fakirler arasında bölüştürdüm.**

Dördüncüsü: Bazı kimseleri gördüm ki, kulluk ve yüceliği, aşîret, kabîle ve akraba çoğunluğunda sanarak bunlar ile öğünmek istiyorlar. Diğer bazıları da ululuğu

(20) En Nahl sûresi/96

mal ve evlât çokluğunda sandılar ve bununla öğündüler. Diğer bazıları şeref ve yüceliği insanların mallarını zorla almakta, zulmetmek ve kan dökmekle sandılar. Bir kısmı da ululuk ve yüceliğin, servetin lüzûmsuz yere dökülüp saçılmasıyla israfta olduğuna inandılar. Ben de Allah'ü Teâlâ'nın:

اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰيكُمْ

"Allah katında en kıymetliniz, Allah'tan en çok korkup, kötülüklerden korunanızdır."[21] **âyet-i celîlesini düşündüm. Kur'ân-ı Kerîm'in gerçek olduğuna inanarak, onların zannettikleri şeylerin boş şeyler olduğunu anladım. Ululuk ve yüceliğe ermek için TAKVA'yı seçtim.**

(21) Hucûrat sûresi/13

Beşincisi: İnsanların birbirlerini durmadan zemmettiklerini ve arkalarından çekiştirdiklerini gördüm. Bunun kaynağını da mal, mevkî ve ilimde olan çekememezlikte buldum. Bununla beraber Allah'ü Teâlâ'nın:

نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا*

"....... Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında biz taksim ettik...[22] âyet-i celîlesini düşündüm. Anladım ki, her şey ezelde Allah'ü Teâlâ tarafından taksim edilmiştir. Bunun için hased denen hastalığı attım ve Allah'ü Teâlâ'nın taksimine râzı oldum.

Altıncısı: İnsanların bazı maksad ve sebeplerle birbirlerine düş-

(22) Zühruf sûresi/32

manlık ettiklerini gördüm. Allah'ü Teâlâ'nın:

اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا*

"Şeytan şüphesiz sizin düşmanınızdır. Siz de onu düşman tutun.."[23] âyetini düşündüm ve bildim ki, asıl düşman şeytandır. Ondan başkasına düşmanlık caiz değildir. Ben de onu düşman tanıdım.

Yedincisi: Gördüm ki, herkes geçimini sağlamak için şerefini düşürecek, nefsini zelil edecek, şüphe ve harama düşecek şekilde çalışıyor ve bu hususta son derece ifrata gidiyor. Allah'ü Teâlâ'nın:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلاَّ عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا*

"Yeryüzünde yaşayan bütün can-

(23) Fâtır sûresi/6

lıların rızkı ancak Allah'a âittir.."[24] **âyet-i celîlesini düşündüm ve bildim ki, rızkı veren ancak Allah'ü Teâlâ'dır ve bu hususta o benim vekilimdir. Bunu idrak ederek kendimi ibadete verdim ve başkasına bağlanmadım.**

Sekizincisi: Herkesin bir varlığa güvendiğini, bazılarının altına gümüşe, mal ve mülke, bâzılarının sanat ve ziraata, diğer bâzılarının da kendisi gibi bir insana olmak üzere, herbirinin bir yaratığa güvenip bel bağladığını gördüm. Ben de

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهِ
قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا*

"Her kim Allah'a güvenirse Allah ona yeter, muhakkak Allah emrini yerine getirir. Doğrusu Allah her şey için bir ölçü tayin etmiştir."[25] âyet-i celîlesini düşündüm ve Allah'ü Teâlâ'ya bağlandım. O, bana yeter ve O, ne güzel koruyucudur.

(24) Hûd sûresi/6

Bunun üzerine Şakik-i Belhi ona dedi ki:

"— Allah seni maksadına ulaştırsın. Ben Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'ân'a baktım ve gördüm ki, bu dört kitap da bu sekiz mesele üzerinde yürüyor. Kim bunlar ile amel ederse, dört kitap ile amel etmiş olur."

• EVLÂDIM!..

Şu iki hikâyeden de anladığın gibi fazla bilgiye ihtiyacın yoktur. Şimdi sana hak yola girmek isteyen kim-

(25) Talâk sûresi/3

selere gerekli olan şeyleri bildireceğim.

MÜRŞİD'İN GEREKLİLİĞİ VE VASIFLARI

(Ey Hak yolunun yolcusu!) Bilmiş ol ki, güzel terbiye ile kendisinden kötü huyları çıkarıp atmak ve bunların yerine iyi huyları yerleştirmek için Allah yoluna girecek sâliklere terbiyeci bir mürşid lâzımdır. Terbiye, mahsûlünün güzel ve olgun olarak yetişmesi için, tohum ektiği tarladaki yabancı madde ve dikenleri söküp atan çiftçinin işine benzer. Doğru yola girmek isteyeni Allah'a ulaştırmak için mutlaka ehil bir terbiyeci ve mürşid gerektir. Çünkü Allah'ü Teâlâ Hazretleri kendine giden yolu göstermek için kullarına Peygamberler göndermiştir. Bizim peygamberimiz Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v.) ne zaman ki şu fâni hayattan ebediyete göç etti. Yerine, insanları Allah'ü Teâlâ'ya ulaştıracak vekiller bırakmıştır. Peygambere vekil olabilmenin şartı âlim olmaktır. Bununla beraber her âlim olan da vekâlet etmeye yetkili değildir. Rastgele her mürşidin "Ben mürşidim" diyememesi için, Peygamber vekili olacak mürşidde aranan bazı vasıfları kısaca sana açıklayayım:

Mürşid, dünyadan ve makam sevgisinden yüz çevirmiş, peygambere kadar uzanan silsileye sahip, basîretli kimse olmakla beraber, oruç, sadaka ve namaz gibi ibâdetleri artırmak, uyku, söz ve yemek yemeyi azaltmak sûretiyle nefsini güzel terbiye etmiş

ve şeyhine uymakla sabır, namaz, şükür, tevekkül, yakîn, kanaat, nefs huzuru, iyi ahlâk, alçak gönüllülük, bilgi, doğruluk, utanmak, sözünde durmak, ağır başlılık ve benzeri güzel huyları kendine şiâr edinen kimsedir. İşte böyle bir kimse, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in nurlarından bir nurdur. Bu vasıfları haiz olan zat, kendisine uyulma yetkisine haizdir. Fakat bu vasıfları kendisinde toplamış bir kimse Kibrît-i Ahmer gibi çok az bulunur. Kime kaderi yardım eder de böyle bir mürşid bulur ve o mürşid de kendisini kabul ederse, ona iç ve dıştan saygı göstermesi gerekir. Dışarıdan saygı göstermek, onunla tartışmamak ve hatasını bilse bile aksi delillerle sözlerine karşı durmamak, namaz vakitleri dışında seccadeyi onun önüne sermemek, bunu

yalnız namaz vakitlerinde yapmak ve namazı bitirince mürşidin önündeki seccadeyi hemen kaldırmak; yanında fazla nafile namaz kılmamak, mürşidin emrettiği kadar yerine getirmek gibi şeylerdir.

İçinden saygı ise; nifaktan kaçınmak için mürşidden duyup ta dış görünüşte kabul ettiği şeyleri ne işiyle, ne sözüyle ve ne de hiç bir şekilde inkâr etmemektir. Eğer tâlibin buna gücü yetmiyorsa içi dışına uyuncaya kadar mürşidin yanından ayrılmamak, gönlünden insan ve cin şeytanlarının hâkimiyetini gidermek için kötü huylu kimselerle düşüp kalkmaktan çekinmek, böylece şeytana mahsus olan pislikten arınmak ve her bakımdan fakrı zenginliğe üstün tutmaktır.

Bundan sonrası sen bil ki, tasavvufun iki özelliği vardır:

1— Allah'ü Teâlâ'ya karşı istikamet (doğruluk) üzere olmak,

2— Yaratılmışlara karşı sükûnet göstermek.

Kim ki, Allah'ü Teâlâ Hazretlerine karşı dosdoğru olur, insanlara karşı da huyunu güzelleştirir ve onlara ilim, hilim, vakar ve yumuşaklıkla muâmele ederse gerçek bir sofî (derviş) olur.

Allah'ü Teâlâ Hazretlerine karşı dosdoğru olmak; nefsin arzularını O'nun emirleri karşısında feda etmektir.

İnsanlara karşı iyi ahlâklılık ise, onları kendi istediği tarafa çekmek değil, belki şerîata aykırı olmamak

şartıyla arzusunu insanların isteklerine uydurmaktır.

İBADET (KULLUK HİZMETLERİ)

Daha sonra bana "**kulluk**"un mahiyetini soruyorsun. Kulluk üç şey ile tamamlanır. Bunlar:

1— Şerîat hükümlerini korumak (Onun hükümlerine gerektiği gibi uymak),

2— Allah'ü Teâlâ'nın taksimine, kaza ve kadere razı olmak (halinden şikayette bulunmamak),

3— Allah'ü Teâlâ'nın rızasını kazanmak için nefsin arzularını terketmektir.

Bana **tevekkül** hakkında da soruyorsun:

"Tevekkül, bütün varlıklar, sana Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin taksimde ayırdığını engellemeye kalkışsa , buna güçlerinin yetmeyip, senin olan şeyin mutlaka yine seni bulacağına, senin olmayan şey için de bütün varlıklar bir araya gelip o şeyi sana kazandırmaya çalışsalar buna güçlerinin yetmeyeceğine inanmak" demektir.

İhlâsın târifini de istiyorsun:

İhlâs, bütün yaptıklarını Allah için yapmak, insanların övmelerine sevinmemek, yermelerinden de alınmamak ve aldırış etmemektir.

Bilmiş ol ki riyâ, insanların seni övmesinden ve büyütmesinden doğar. Riyâdan korunma çâresi, insanları Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin kudretine bağlanmış olarak bilmek ve sana rahatlık ve güçlük göstermek bakımından onları gücü olmayan cansız varlıklar gibi tanımaktır. Eğer bu gibi kimseleri bir şeyler yapabilir, kudret ve iradeye sahip kimseler zannedersen, riyâdan kurtulamazsın.

• EVLÂDIM!..

Diğer sorunlarının bir kısmı (daha önce te'lif ettiğim) eserlerimde yazılıdır. Onları oradan ara. Diğer bâzılarına cevap vermek yasaktır. Bildiğinle amel et ki, bilmediklerin de sana açıklansın.

• EVLÂDIM!..

Bundan sonra halledemediğin meselelerini bana hâl dili ile sor. Nitekim Allah'ü Teâlâ Hazretleri buyuruyor:

"Eğer onlar sen yanlarına çıkıncaya kadar sabredeydiler, onlar için daha iyi olurdu."[26]

Bu hususta Hızır (A.S.)'ın Mûsâ (A.S.)'ya yaptığı şu nasîhatı da aklından çıkarma:

فَلاَ تَسْئَلْنِى عَنْ شَيْءٍ حَتّٰى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا*

"......! O halde, bana uyacaksan, bana anlatmadıkça herhangi bir şey hakkında soru sormayacaksın dedi"[27] Acele etme ki, vakit geldi mi sana her şey açılır, görürsün. Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin:

(26) Hucûrat sûresi/5
(27) Kehf suresi/7

سَاُرِيكُمْ آيَاتِى فَلاَ تَسْتَعْجِلُونِ*

"...... Size âyetlerimi göstereceğim. Bunu benden acele istemeyin,"[28] âyet-i kerîmesini düşün. Vakti gelmeden bana sorma. İyi bil ki, yürümekle menzil alırsın. Nitekim Allah'ü Teâlâ Hazretleri Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyuruyor:

اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا*

"Yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmezler mi?..."[29]

• EVLÂDIM!..

Allah'ü Teâlâ Hazretlerine yemin

(28) Enbiyâ sûresi/37
(29) Fâtır sûresi/44

olsun ki, eğer (tasavvuf) yolunda seyr edersen her makamda bir çok acâib haller görürsün. Gönlünü girdiğin o yola iyice vermelisin. Benlikten de geç. Çünkü bu yolun esası benlikten geçmektir. Nitekim (büyük velîlerden) Zinnûn-i Mısrî[30], (Allah kendisinden râzı olsun ve sırrını takdis buyursun) talebelerinden birisine:

"— *Benliğinden geçebilirsen gel. Sofilerin çıkmaz sokağına sapıp boş ve taşkın sözleriyle uğraşma"* demiştir.

(30) Zinnun-i Mısrî, Hicrî 245 tarihinde Mısır'da doğmuş meczub bir velidir.

• EVLÂDIM!..

Sana sekiz tane öğüdüm var. Kıyamet günü bilginin senden dâvacı olmaması için bunları kabul et. Bu öğütlerimden dördünü yap, dördünü yapma.

Yapmaman gereken dört şey:

I— Mümkün olduğu kadar münâkaşa etmekten sakın. Kimseyle hiç bir mesele üzerinde mücadele etme. Çünkü münâkaşada büyük âfetler vardır. (Münâkaşa kazanılsa bile) zararı faydasından çoktur. Zîrâ mücâdele, riyâ, hased, kibir, kin, düşmanlık, benlik ve benzeri bütün kötü huyların kaynağıdır. Evet, gerçeği açıklamak için herhangi bir konu üzerinde konuşulabilir. Fakat konuşan

kimsenin maksadının bu olduğunu bildiren iki alâmet vardır:

A— Gerçeğin senin tarafında veya karşı tarafta olması arasında ayrılık gözetmemek.

B— Münâkaşanın insanların gözü önünde değil, tenha yerlerde yapılmasını istemek ve böyle yapmaktan hoşlanmaktır.

Dinle, sana burada bir faydalı öğüd daha hatırlatayım. Bilmelisin ki, herhangi bir müşkülü çözmek için sorulan soru, kalbin hastalığını tabibe anlatmaktır. Soruyu cevaplandırmak tabibin tedavisi demektir.

Yine bilmiş ol ki, câhiller, kalpleri hasta olan kimselerdir. Âlimler de tabiplerdir. Bilgisi az olan tabip tedaviyi güzel yapamayacağı gibi, tam bilgili olan da her hastayı değil, tedavisi kabil olan hastayı kabul eder.

Hastalık müzminleşmiş veya tedâvisi mümkün olmayan bir dert ise, hasta hakkında (Bu hasta iyileşmez. Bunun için boşuna uğraşmayın. Zira vakit kaybedersiniz) diye (hasta ile ilgilenene) söyler.

Bundan sonra bilmiş ol ki, bilgisizlikten kaynaklanan hastalıklar dört kısma ayrılır. Bu hastalıklardan ancak bir tanesinin tedavîsi mümkündür. Diğerleri ise tedavî kabul etmezler. Kaynağı cehalet olup, tedavîsi mümkün olmayan üç hastalıktan birincisi;

1— Soru ve itirazları çekememezliğin kininden doğan kimselerdir. Her ne kadar bu bilgilere açık ve güzel cevaplar versen de onun düşmanlığı ve çekememezliği artar. Tek çıkar yol, bu gibi kimselerin sorularını cevapsız bırakmaktır. Denildi ki:

"— Bütün düşmanlıkların yok

olması umulur. Ancak hased edenden dâima korkulur."

Hasedciler için yapılacak şeyin doğrusu, onlarla fazla ilgilenmemek ve hastalıkları ile başbaşa bırakmaktır. Nitekim Allah'ü Teâlâ Hazretleri şöyle buyuruyor:

فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلاَّ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا•

"Ey Muhammed! Bizi anmaktan yüz çevirenlere ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlere aldırma."(31)

Hased eden, yaptığı ve söylediği her şey ile, amel bahçesini ateşe verir. Nitekim Peygamber Efendimiz:

اَلْحَسَدُ يَاْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَاْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ•

(31) en-Necm sûresi/29

"Ateşin, odunu yakıp mahvettiği gibi hased de ameli yakar, mahveder." buyurmuştur.

2— Hastalığı ahmaklıktan olan kimselerdir. Bunların da tedavîsi mümkün değildir. Nitekim Îsâ Aleyhisselâm:

"Ben Allah'ın izniyle ölüleri diriltmekte güçlük çekmedim. Fakat ahmak insanı tedavîden âciz kaldım." buyurmuştur. "Ahmak adam diye", Aklî ve naklî ilimlerden kısa zamanda bir şeyler öğrenir de ne oldum delisi olarak, ömrünü ilim ve amelle geçiren ilim sahiplerine saldırmağa başlar ve zanneder ki, kendisine zor gelen onlar için de zordur. "Bu kadarcık gerçeği görmekten âciz olanın soruları ahmaklığından ileri geldiği için, lâyık olan bunun sorularını da cevapsız bırakmaktır.

3— Gerçeği araştırıp, büyüklerin sözlerini anlayamadığının kusurunu kendinde bilen kimsedir. Bu kimse, sorusunu faydalanmak için sorar. Ne yazık ki kafa kalın, hakîkatları anlamasına aslâ imkân yoksa, bir fayda sağlamayacağı için bu gibilerle uğraşmağa ve sorularını cevaplandırmağa değmez.

Nitekim Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde:

نَحْنُ مَعَاشِرُ الْاَنْبِيَاءِ اُمِرْنَا اَنْ نُكَلِّمَ النَّاسِ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ*

"Biz, Rabbimizin elçileri olarak gönderilen peygamberler, insanlarla anlayışlarına göre konuşmakla emrolunduk." buyurmuştur.

4— Tedavî kabul eden cehâlet hastalığına gelince:

Böyle biri, gerçeği araştıran anlayışlı ve akıllı bir kimsedir. Hased, hiddet, şehvet, mal ve rütbe sevdalarının mağlûbu olmayıp, doğru yolu araştırandır. Bu gibi kimsenin soruları itiraz, hased, inad ve sorduğu şahsı denemek için değildir. İşte bu gibi câhilin tedavîsi mümkündür. Böyle kimsenin sorularını cevaplandırmak caizdir, hatta borçtur.

II— Terkedilmesi gereken dört şeyden ikincisi, vâiz olmak ve insanlara hitap etmek (arzusudur). Bundan kaçınmak lâzımdır. Çünkü bunun çok tehlikeli tarafları vardır. Söylediğini önce kendin yapmalısın. Daha sonra başkalarına söylemeye hak kazanırsın. Îsâ Aleyhisselâm'a şu söyleneni düşün ve unutma:

"— Ey Meryem'in oğlu Îsâ! Önce kendine vâiz et. Kabul edi-

yorsan sonra başkalarına nasîhatta bulun. Yoksa Rabbından utan."

Eğer nasîhatta bulunma vazîfesi sana düşüyorsa, şu iki kötü huydan sakınmalısın:

1— Sözlerinde, konuşma sırasındaki hareketlerinde, tâbir ve şiir okuyuşlarında yorucu ifade ve yapmacık hareketlerden sakın. Çünkü Allah'ü Teâlâ Hazretleri böyle yapmacık ve külfetli söz ve hareketlerde bulunan kimselere gazab eder. Haddi aşıp külfete girmek, kalbin gafletine ve vicdanın harap olmasına delildir. Nasîhatın mânâsı: Kulun âhiretteki cehennem ateşini düşünmesi; Yaradan'a karşı kulluk hizmetindeki kusurlarını hatırlaması, kârsız, boş yere geçirdiği günleri ile, önündeki son nefeste îmanını koruyup koruyamayacağı; ölüm meleğinin canını alırken

durumunun ne olacağı; Münker ve Nekir meleklerinin sorularını cevaplandırmağa gücünün yetip yetmiyeceği gibi güçlükleri düşünmek; kıyamette ve kıyametin durak yerlerindeki durumunu ve Sırat'ı selâmetle geçebilecek veya Hâviye (cehennemine mi) düşeceğinin endişelerini taşımak ve bütün bunları devamlı sûrette aklından çıkarmayıp düşünmekte, kalbinin daimâ endişede olması demektir. İşte bu ateşin galeyanı ile bu tehlikelerin anlatılmasına **"tezkîr"** (nasîhat) denir.

Allah'ü Teâlâ Hazretlerine karşı boşa geçirilen günlere hayıflanmaları ve boşa geçen ömürleri telâfiye çalışmaları için onlara noksanlarını duyurmak, nefislerinin kusurlarını göstermek ve varlıklarını nedâmet (pişmanlık) ateşinin sarması için yukarıda an-

lattıklarımızı insanlara bildirmeye de "vaaz ve nasîhat" denir.

Nasıl ki, çoluk çocuğu ile habersiz olarak içeride oturan bir kimsenin evine sel yaklaştığını görsen, bu durumda ev sahibine bir takım anlaşılması güç uydurma cümleler, nükteli ve yaldızlı sözler söylemekle tehlikeyi haber vermeyi tercih etmez, belki:

"— Kaçın amân, amân!.. sel geliyor, kaçın!.." diye bağırırsın. İşte vaiz de bunun gibi, yapmacık ifade ve hareketlerden kaçınıp, bildirilmesi gereken tehlikeyi bir an evvel ve en açık ifade ile bildirmesi gerekir.

2— Vaaz ve nasîhattan maksadın, "Ne güzel vaaz ve nasîhatta bulunuyor. Aman ne hatip adam" dedirtmek için, dinleyenleri heyecana getirmek, yaka paça yırttırmak için olmasın. Zîrâ bu maksatlarla yapılan vaaz

ve nasîhatlar, Allah rızası için değil, dünyalık içindir. Bu da gafletten doğar. Gâyen ve gayretin, ancak insanları dünyadan âhirete, fenalıktan iyiliğe, hırstan zühd ve takvâ sahibi olmaya, cimrilikten cömertliğe, şüpheden yakîn'e, gafletten uyanıklığa, gururdan takvâya çağırmak olmalıdır.

Âhireti sevdirip dünyadan nefret ettirmelisin.[32] Nasîhatta bulunduğun kimselere **ibâdet ve zühd bilgilerini** öğretip, yalnız Allah'ü Teâlâ Hazretlerinin kerem ve merhametine güvendirmelisin. Çünkü insanın fıtratında gâlib olan fenalığa meyil ve şerîat yolundan kaymak, Allah'ü Teâlâ'nın razı olmayacağı şeyleri yapmak ve kötü

(32) Dünyadan nefret ettirmek demek, dünyayı bir tarafa bırakmak, onu terkettirmek değil, onun cazibesine dalıp âhireti unutmasını engellemek demektir.

huylara karşı istidat vardır. O halde (önce kendisinin, daha sonra dinleyen kimselerin) kalplerine Allah korkusunu sal ve karşılaşacakları korkunç âkibet ile onları korkut. Umulur ki, içleri değişir ve dışları düzelir. Günahlardan vazgeçip, ibadet için (kalplerinde) bir heves ve istek uyanır. İşte vaaz ve nasîhatin yolu budur. Böyle olmayan vaaz hem söyleyen ve hem de dinleyen için bir vebaldir. Hatta fena bir vaiz hakkında, "insanları yoldan çıkarıp helâke sürükleyen bir şeytan ve gul"[33] denilmiştir. Bu gibilerden kaçınmak lâzımdır. Çünkü böyle bir vaizin dîni bozduğu kadar şeytan bile bozamaz. Gücü yetenlerin, yetkisi bulunanların bu gibileri kürsülerden indirmeleri ve başladıkları vaazlara engel olmaları bir görev-

(33) Gul, helâk ve yok edici demektir.

dir. Böyle yapmak, ma'rûf ile emirdir.

III— Sultanlarla, siyâset adamları ile düşüp kalkmamalı ve uzun uzun görüşmemeli, hatta mümkünse hiç görmemelisin. Onları görmek, onlarla oturup kalkmak çok tehlikelidir. Eğer onlarla düşüp kalkmak zorunda kalırsan, onları övmekten çekin. Zîrâ, fâsık ve zâlim övülünce Allah'ü Teâlâ gazaba gelir. Bu gibilerin uzun müddet yaşamalarına dua eden, elbetteki yeryüzünde Allah'ü Teâlâ'ya isyan edilmesini bizzat istemiş olur.

IV— Yapılmaması gerekenlerin dördüncüsü: Helâl olduğunu bilsen bile, âmirlerinin bahşiş ve hediyelerini kabul etmemendir. Çünkü, başkasından (hakkın olmayan) bir şey ummak dîni fesada verir. Âmirlerden bir şey beklemek yaltaklık ve iltifat ile zulümlerinde onlara katılmayı söz

konusu eder. Bunların hepsi de dîni bozar. Böyle bir durumun zararının en azı, hediyelerini kabul edip, dünyalıklarından faydalandığın vakit onları seversin. Kim ki bir kimseyi severse, onun uzun yaşamasını arzu eder. Zâlimin uzun yaşamasını istemek, **Allah'ü Teâlâ'nın kullarına zulmedilmesini ve âlemin harap olmasını dilemektir.** Din ve beklenen âkibet için bundan daha zararlı ne olabilir? Seni göreyim! Şeytanın aldatmasından dikkatle sakın. Bilhassa: "Bunun en iyisi ve en makbûlü, onlardan bu gibi paraları alıp yoksullara bölüştürmektir. Çünkü onlar bu parayı nasıl olsa fenalıkta harcayacak. Bu parayı alıp yoksullara vermek daha iyidir." gibi aldatıcı sözlere sakın kapılma. Mel'un şeytan bu gibi vesveselerle çok kimselerin kellesini uçurma-

yı temin etmiştir. Biz bunu "İHYA-İ ULÛM" isimli kitabımızda anlattık, tafsilât için oraya bak.

YAPILMASI GEREKEN DÖRT ŞEY

I— Allah'ü Teâlâ'ya karşı her işin, seni kızdırmayan, canını sıkmayan ve hareketinden memnun kaldığın hizmetçinin sana karşı olan muâmelesi gibi olmalıdır. Mecazî olan hizmetçinin senin yapmasına razı olmadığın bir işi, senin de gerçek efendin olan Allah'a karşı yapmana razı olma.

II— İnsanlara karşı yaptığın işleri, onların sana yapmalarını arzu ettiğin şekilde yap. Zîrâ kendisi için sevdiğini başkaları için de sevmedikçe kişinin îmanı olgunlaşamaz.

III— Sana lâyık olan, okuduğun ilimler, kalbini düzeltip ahlâkını güzelleştiren ilimlerden olmalıdır. Meselâ: Ömründen ancak bir hafta kadar bir zaman kaldığını bilsen, artık, fıkıh, kelâm, usul, ahlâk ve bunlara benzer ilimlerle uğraşmazsın. Çünkü bilirsin ki, artık bu ilimleri tahsil etmenin zamanı değil. Bu durumda hemen kalbini yoklar, dünya ile ilgini keser, kendini kötü huylardan temizler, Allah'ü Teâlâ'ya sevgi ve kulluk hizmetleri ile meşgul olur, güzel huylarla bezenmeğe gayret edersin. Halbuki insanın her girdiği gün veya gece içinde ölmesi mümkündür. (Bu duruma göre, seçeceğin ilimler de mâneviyatını düzelten ve yüceiten ilimlerden olmalıdır.)

• EVLÂDIM!..

Sana başka bir sözüm daha var. Kurtuluş için bu öğüdümü de dinle ve üzerinde titizlikle dur. Eğer haftanın sonunda sultanın seni ziyaret edeceğini öğrensen, iyi bilirim ki hemen her şeyi bırakır, bu müddet zarfında sultanın gözüne ilişecek ev, yatak, elbise ve benzeri şeylerin temizliği ile uğraşırsın. İşte bu işâret ettiğim şeyi iyi düşün. Çünkü sen anlayışlısın. Akıllı kimse için bir söz yeter. Peygamber Efendimiz:

إِنَّ اللهَ لاَ يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَلاَ إِلَى اَعْمَالِكُمْ
وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَنِيَّاتِكُمْ*

"Doğrusu Allah'ü Teâlâ sizin dış görünüşünüze ve amellerinize

bakmaz. Ancak kaplerinize ve niyetlerinize bakar." buyurmuştur.

Eğer kalbin hallerini öğrenmek istersen, İHYA-İ ULUM ve diğer eserlerime bak. Kalb ilmi herkes için farz-ı ayndır. (Herkes için kesin borçtur.) Diğer bilgiler ise, Allah'ü Teâlâ'nın farz kıldıklarını yapacak kadarı müstesnâ, diğerleri farz-ı kifâyedir. Yânî, bazı kimselerin bunları bilmesi yeter. İlim tahsiline Allah seni muvaffak kılsın.

IV— Dünya malından bir senelik nafakadan fazlasını yığma. Peygamber Efendimiz bazı zevceleri için bir senelik nafaka hazırlamıştır. Nitekim bir hadîs–i şeriflerinde:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ قُوتَ آلِ مُحَمَّدٍ كِفَافًا*

"Allah'ım!.. Muhammed'in (s.a.v.) âlinin rızkını kifayet miktarınca kıl." diye dua buyurmuştur. Bununla beraber Peygamber Efendimiz bütün âilelerinin değil, bâzı zayıf kalpli zevcelerinin bir senelik iâşelerini hazırlamıştır. Tamâmiyle Allah'ü Teâlâ'ya bağlananlara ise bir günlük, hatta yarım günlük nafakadan fazla hazırlamamıştır.

GAZÂLÎ'NİN TAVSİYE ETTİĞİ DUA

• EVLÂDIM!..

Bu bölümde senin isteklerini yazdım. Sana yakışan bunlarla amel etmek ve beni de hayır duâdan unutmamaktır. Sorduğun duâya gelince, onu da sahih hadislerden ara ve şu duayı da her zaman ve bilhassa namazlarının sonunda oku:

اَللّٰهُمَّ اِنّى اَسْاَلُكَ مِنَ النِّعْمَةِ تَمَامِهَا وَمِنَ الْعِصْمَةِ
دَوَامِهَا وَمِنَ الرَّحْمَةِ شُمُولِهَا وَمِنَ الْعَافِيَةِ
حُصُولِهَا وَمِنَ الْعِيشِ اَرْغَدِهِ وَمِنَ الْعُمْرِ اَسْعَدِهِ
وَمِنَ الْاِحْسَانِ اَتَمِّهِ وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَعَمِّهِ وَمِنَ
الْفَضْلِ اَعْذَبِهِ وَمِنَ اللُّطْفِ اَنْفَعِهِ* اَللّٰهُمَّ كُنْ لَنَا
وَلَا تَكُنْ عَلَيْنَا اَللّٰهُمَّ اخْتِمْ بِالسَّعَادَةِ آجَالَنَا
وَحَقِّقْ بِالزِّيَادَةِ آمَالَنَا وَاقْرِنْ بِالْعَافِيَةِ غُدُوَّنَا
وَآصَالَنَا وَاجْعَلْ اِلَى رَحْمَتِكَ مَصِيرَنَا وَمَآلَنَا
وَصُبَّ سِجَالَ عَفْوِكَ عَلَى ذُنُوبِنَا* وَمُنَّ عَلَيْنَا
بِاِصْلَاحِ عُيُوبِنَا وَاجْعَلِ التَّقْوَى زَادَنَا وَفِى دِينِكَ
اِجْتِهَادَنَا وَعَلَيْكَ تَوَكُّلَنَا وَاعْتِمَادُنَا وَثَبِّتْنَا عَلَى
نَهْجِ الْاِسْتِقَامَةِ وَقِنَا فِى الدُّنْيَا مِنْ مُوجِبَاتِ

النَّدَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَخَفِّفْ عَنَّا ثِقَلَ الْاَوْزَارِ
وَارْزُقْنَا عِيشَةَ الْاَبْرَارِ وَاكْفِنَا وَاصْرِفْ عَنَّا شِرَارَ
الْاَشْرَارِ وَاَعْتِقْ رِقَابَ آبَائِنَا وَاُمَّهَاتِنَا وَاَوْلَادِنَا
وَعَشِيرَتِنَا مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنَ النِّيرَانِ بِرَحْمَتِكَ
يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ*

Okunuşu:

Allâhümme innî es'elüke minenni'meti temâmihâ ve mine'l-ısmeti devâmihâ ve minerrahmeti şumûlihâ ve mine'l-âfiyeti husûlihâ ve mine'l-ıyşi erğadihî ve mine'l-umri es'adihî ve mine'l-ihsâni etemmihî ve mine'l-in'âmi eammihî ve mine'l-fadli a'zebihî ve mine'l-lutfi enfeıhî.

Allâhümme kün lenâ velâ tekün

nah ağırlığını bizden kaldır. İyi kullarının yaşayışını bizlere de nasîb eyle. Fenâların fenalığını bizden kaldır. Bizi onların kötülüklerinden koru. Rahmet ve merhametinle bizi, ana ve babalarımızı, kardeş ve bacılarımızı, evlâtlarımızı, akraba ve bütün yakınlarımızı kabir azâbından ve cehennemden koru. Ancak Sen'in engin merhametine güveniyor ve yine Sana sığınıyoruz. Ey acıyanların en acıyanı olan Rabbimiz. Duâlarımızı kabûl eyle... Âmin.

SON

İMAMI AZAM HAZRETLERİ'NİN OĞLUNA VASİYETİ

İmamı Azam Ebu Hanife, oğlu Hammad'a bir vasiyette bulundu ve eğer bunları tutarsan dünya ve âhiretin mutluluğuna erersin dedi:

1— Bütün günahlardan sakın ve takva sahibi ol.

2— Cehalete devam etme, daima ilmi ara.

3— Din ve dünya için muhtaç olduğun kimselerle arkadaşlık yap.

4— Ölmeyecek kadar ve sadece zaruri hallerde nefsinin istek ve arzularını yerine getir.

5— Müslüman veya zımmîlere düşmanlık ve eziyet yapma.

6— Allah'ın sana verdiğine kanaat et.

7— İnsanlara muhtaç olmamak için çalış.

8— Hiç kimseyi kendinden küçük görme.

9— Seni ilgilendirmeyen işlerle meşgul olma.

10— İnsanları selâmla, onlara tatlı söz söyle; iyilik yapanları sev ve kötülük yapanlarla da iyi geçinmeye çalış.

11— Allah'ı çok zikret ve Resulûllah'a da çok salavat getir.

12— Peygamber Efendimiz'in her zaman okuduğu ve bütün istiğfarların efendisi diye adlandırdığı şu istiğfar duasını her zaman okumalısın:

"Allâhümme ente Rabbî lâ ilâhe illâ ente halâktenî ve ene ab-

düke ve ene alâ ahdike ve va'dike mesteta'tü. Eûzü bike min şerri mâ sana'tü ebû'u leke bi nı'metike aleyye ve ebûü bizenbî fağfir lî fe innehû lâ yağfiruz zünûbe illâ ente."

Manâsı şudur: "Ey Allah'ım!.. Sen benim Rabbimsin. Senden başka ilâh yoktur. Sen beni yarattın ve ben de senin kulunum. Gücümün yettiği kadar sana verdiğim ahd ve vâadım üzerindeyim; yaptıklarımın kötülüklerinden sana sığınırım. Bana verdiğin ve üzerimde tamamladığın nimetlerini ikrar ediyorum. Günahlarımı da ikrar ediyorum. Beni bağışla. Çünkü senden başka günahları bağışlayacak kimse yoktur."

Her kim bunu gece uyumadan önce söylerse, o gece öldüğü zaman cennete girer. Her kim bunu gündüz

söylerse, o gün içinde ölürse cennete girer.

13— Kur'ân-ı Kerim'i her gün okumalısın. Sevabını Peygamber'e, baba ve annene, hocana ve bütün müslümanlara bağışlamalısın.

14— Düşmanlarından fazla dostlarından kendini koru. Zamanımız fesad ve fitnenin yığın haline geldiği bir zamandır. Düşmanın dostundan istifade etmektedir.

15— Yolunu, gidişlerini, düşüncelerini ve bütün sırlarını gizlemelisin. Güvenmediğin kimselerle fazla sohbet etme.

16— Komşuna iyilik yap ve sakın onu rahatsız etme.

17— Cehalet ve sapıklıkla dolu olan kimselerin mezhebinden uzaklaş. Ehl-i sünnet ve'l cemaat mezhebine dört elle yapış ve ona göre amel et.

18— Kazancın helâl olsun ve her işte niyetin daima halis ve samimi olsun.

19— Beş yüz bin hadis içinden seçtiğim şu beş hadisi hayatın için vazgeçilmez birer düstur olarak kabul et:

"Ameller ancak niyetledir. Her insanın ancak, yaptığı niyetinin karşılığı vardır."

"Müslümanın güzelliklerinden biri de kendisini ilgilendirmeyen şeyleri bırakmasıdır."

"Sizden biriniz kendisi için sevdiğini başkaları için de sevmedikçe imânı bütünleşemez."

"Helâl açık ve haram da açıktır. Aralarında bazı şüpheli durumlar vardır. Bu şüpheleri insanların çoğu bilmez. Kim şüphelerden uzaklaşırsa

namusu ve dinini korumuş olur. Şüphelere düşen kimse ise, harama düşmüş olur. Bir korunun etrafında, sürüsünü otlatan çoban gibi daima koruya girmekten şüphelenir ve sürüsünü korur. Her padişahın bir korusu vardır. Allah'ın korusu da haramlardır. İnsanın vücudunda bir et parçası vardır. Eğer bu iyi olursa bütün vücud da iyi olur. Şayet o kötü olursa bütün vücud da kötü olur. İyi bilin ki, o da kalbtir."

"Hakiki müslüman, diğer müslümanların elinden ve dilinden rahatsız olmadığı kimsedir."

20— Allah hakkında iyi niyetli ve iyi düşünceli ol. Korku ile ümit arasında yaşa. Allah'ın azabından korktuğun gibi, onun rahmetinden de sakın ümidini kesme.